

СИЛАБУС ДИСЦИПЛІНИ

«Історія української державності»

Ступінь вищої освіти - **Магістр**
Спеціальність **211 Ветеринарна медицина**
Освітня програма «Ветеринарна медицина»
Рік навчання 1, семестр 1
Форма навчання денна
Кількість кредитів ЄКТС 4
Мова викладання українська

Лектор курсу
Контактна інформація
лектора (e-mail)
Сторінка курсу в eLearn

к.і.н. Кропивко Олена Михайлівна
okropyvko@nubip.edu.ua
<https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=3444>

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

(до 1000 друкованих знаків)

«Історія української державності» є однією із фундаментальних дисциплін в системі підготовки фахівців у вищій школі. Програма дисципліни орієнтована на глибоке та ґрунтовне засвоєння студентами закономірностей зародження, розвитку і змін типів і форм державних систем, вивчення змісту діяльності державних інститутів у конкретній історичній обстановці і хронологічній послідовності на території України. З вивчення названого курсу починається опанування студентами першооснов суспільно-політичних та державно-правових термінів і категорій, ознайомлення зі здобутками українського державотворення.

У результаті вивчення курсу «Історія української державності» студенти мають: 1) оволодіти знаннями з питань і проблем історії української державності, виробити громадянську позицію, засвоїти галузеві і міжгалузеві дисципліни; 2) сформувати вміння та навички аналізувати історичні матеріали, ідентифікувати історичні події, формулювати висновки на основі історичних фактів та альтернативні варіанти розв'язання проблеми, засвоїти необхідний обсяг науково-теоретичних знань; 3) сформувати світоглядне бачення державно-правових процесів, що відбуваються в Україні та світі; 4) ознайомитись з кращими здобутками державотворчості на різних етапах розвитку українського етносу; 5) застосовувати набуті знання для аналізу сучасних явищ та прогнозування майбутніх суспільних процесів, сформувати почуття патріотизму; 6) використовувати історичний досвід української держави у практичній діяльності з розбудови України.

Компетентності ОП:

Інтегральна компетентність (ІК):

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі ветеринарної медицини, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК3. Знання та розуміння предметної галузі та професії.

ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК6. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК7. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК8. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Фахові (спеціальні) компетентності (ФК):

СК19. Здатність здійснювати просвітницьку діяльність серед працівників галузі та населення.

СК20. Здатність організувати, здійснювати і контролювати документообіг під час професійної діяльності.

Програмні результати навчання (ПРН) ОП

РН 2. Використовувати інформацію із вітчизняних та іноземних джерел для розроблення діагностичних, лікувальних і підприємницьких стратегій.

РН 19. Здійснювати просвітницьку діяльність серед працівників галузі та населення.

СТРУКТУРА КУРСУ

Тема	Години (лекції/лабораторні, практичні, семінарські)	Результати навчання	Завдання	Оцінювання
1 семестр				
Модуль 1				
Тема 1 Вступ до курсу «Історія української державності».	1/0	Розуміти суть поняття “українське державотворення”, специфіку формування території України і національних атрибутів державності, розвитку державотворчих процесів до раннього середньовіччя. Мати уявлення Розуміти суть дискусії щодо етногенезу українців.	Питання, есе. Виконання самостійної роботи (в.т.ч. в elearn)	1-20 балів
Тема 2-3. Генеза української державності в епоху середньовіччя: наукова полеміка	2/2	Аналізувати особливості становлення, концепції (теорії) зародження державності, специфіку державного та суспільного устрою, правове становище окремих верств населення, еволюцію інститутів права. Розуміти значення України-Руси в процесах українського	Питання, есе. Виконання самостійної роботи (в.т.ч. в elearn)	1-30 балів

		державотворення.		
Тема 4-5. Українська національна боротьба (сер. XVII ст.). Козацько-гетьманська держава: проблеми наукового переосмислення	4/2	Розкривати передумови, причини, хід та значення української революції середини XVII ст., специфіку державного та суспільного устрою Української козацької держави. Характеризувати джерела та основні інститути державності.	Питання, есе. Виконання самостійної роботи (в.т.ч. в elearn)	1-30 балів
Тема 6-7. Відродження ідей українського національного самовизначення та державності в XIX ст. Нові тенденції в суспільно-політичному житті України на початку XX ст.	0/2	Знати об'єктивні тенденції виникнення і поширення української національної ідеї та формування політичних об'єднань у XIX ст. Сформулювати уявлення щодо еволюції політичних поглядів на проблему української державності XX ст	Питання, есе. Виконання самостійної роботи (в.т.ч. в elearn)	1-20 балів
Модуль 2				
Тема 8. Українська революція та альтернативи державотворення (1917-1921 рр.)	2/2	Розкривати процес боротьби за національно-державне відродження України. Характеризувати особливості функціонування та державно-правового будівництва в період українських держав. Обґрунтовувати	Питання, есе. Виконання самостійної роботи (в.т.ч. в elearn)	1-20 балів

		причини поразки та історичні уроки.		
Тема 9. Радянська форма державності в Україні в умовах тоталітаризму (1921-1939 рр.)	2/2	Розуміти причини приходу більшовиків до влади та їх інтервенцію проти УНР. Характеризувати особливості державно-правового становища УРСР в умовах перебування українських земель у складі СРСР.	Питання, есе. Виконання самостійної роботи (в.т.ч. в elearn)	1-20 балів
Тема 10. Україна і друга світова війна: нова парадигма	2/1	Розуміти причини і наслідки другої світової війни для українських земель; внесок українського народу в перемогу над фашизмом	Питання, есе. Виконання самостійної роботи (в.т.ч. в elearn)	1-20 балів
Тема 11. Зміни в політичному житті України (др. пол. 40–80-х рр. XX ст.)	0/1	Характеризувати особливості державно-правового становища УРСР в умовах перебування у складі СРСР. Розуміти причини наростання системної кризи радянської тоталітарної держави та передумови зародження національно-визвольного руху кін. 1980 – поч. 90-х рр.	Питання, есе. Виконання самостійної роботи (в.т.ч. в elearn)	1-10 балів
Тема 12-14. Особливості державотворчих процесів в незалежній Україні	2/2	Розуміти передумови відродження незалежності України. Розкривати етапи та особливості, труднощі протікання	Питання, есе. Виконання самостійної роботи (в.т.ч. в elearn)	1-20 балів

		державотворчих процесів. Характеризувати місце України в сучасному геополітичному просторі		
Тема 15. Аграрний сектор економіки України: історія та сучасність	0/1	Розуміти місце аграрного сектору в структурі національної економіки. Усвідомлювати значення для забезпечення продовольчої безпеки світу.	Питання, есе. Виконання самостійної роботи (в.т.ч. в elearn). Написання модульної к.р.	1-10 балів
Всього за 1 семестр				70
Екзамен				30
Всього за курс				100

ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Політика щодо дедлайнів та перескладання:	Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Складанню модулів передуює відпрацювання пропущених занять або тих, що оцінені на незадовільному рівні. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (лікарняний або відсутність можливості працювати в інтернет).
Політика щодо академічної доброчесності:	Усі есе перевіряються на наявність плагіату і мають мати коректні текстові запозичення (не більше 20%) і посилання на використану літературу. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів).
Політика щодо відвідування:	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету)

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ СТУДЕНТІВ

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна за результати складання екзаменів заліків	
	екзаменів	заліків
90-100	відмінно	зараховано
74-89	добре	
60-73	задовільно	
0-59	незадовільно	не зараховано

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Історія України та її державності. Навч. посібник / Л.Є. Дещинський, С.В. Терський, І.Я. Хома, В.М. Тарабан, Р.Д. Зінкевич, Я.Я. Денісов, І.О. Гаврилів, І.В.

Буковський, А.Я. Нагірняк. – Львів: Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2009. – 476 .

2. Історія української державності: навч.посібник /укл. Т.В.Кузнець, Н.Л.Тацієнко. – Умань: Видавець «Сочинський», 2012. - 288 с.

3. Історія державності України: Експериментальний підручник / За заг. ред. Б андурки О.М., Яришиша О.Н. — Х.: ТОВ «Одіссей», 2004 - 608 с.

4. Корнієнко, В. О. Україна в Європі і світі : електронний навчальний посібник / В. О. Корнієнко. – Вінниця : ВНТУ, 2018.
<https://multimedia.posibnyky.vntu.edu.ua/mm/Ukraine-EU/index.html>

5. Л. Залізник. Стародавня історія України. — К., Темпора, 2012. — 542 с.,
https://shron1.chtyvo.org.ua/Zalizniak/Starodavnia_istoriia_Ukrainy.pdf

6. Салтовський О.І. Концепції української державності в історії вітчизняної політичної думки (від витоків до початку ХХ сторіччя) [Монографія]. — К.: Вид. ПАРАПАН, 2002. — 396 с. <http://izbornyk.org.ua/salto/salt.htm>

7. Степанков В. Формування української державницької ідеї 1648-1649 років <http://izbornyk.org.ua/rizne/stepkov.htm>

8. Сотий день спротиву агресії Росії: Facebook-рефлексії / Упорядник: Віталій Скальський. Київ: НАН України, Інститут історії України, 2022. 72 с.
http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM S=0&S21STR=0016774

9. Україна: нариси історії державотворення: Навч.посібник /За ред. проф. В.В.Стецкевича. – Кривий Ріг, Видавничий дім КТУ, 2010. – 366 с.

10. Українське століття (1921-2021): витоки, уроки, перспективи державотворення. Нариси / Відп. ред. В. Смолій; Наук. конс. Г. Боряк; Авт. кол.: Т. Водотика, В. Головка, Ст. Кульчицький, Л. Якубова. – К.: ТОВ "Видавництво "Кліо"", 2021. – 560 с.

11. Хроніка української революції 1917-1921 рр. Науково-довідкове видання. – Ч. 1: 1917-1918 рр. / Авт. кол.: В. Верстюк (керівник), Г. Басара-Тилішак, О. Бойко, О. Кудлай, О. Лупандін, Т. Осташко, Р. Тимченко, В. Скальський. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2021. – 532 с.
http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM S=0&S21STR=0016468

12. 30 років Незалежності України: наукове осмислення. Бібліографія / Упоряд. Д. Г. Стегній; Ред. З. Х. Мусіна; Наук. ред., вступ. ст.: Г. В. Боряк, В. В. Головка. Міністерство культури та інформаційної політики України; Національна історична бібліотека України; Інститут історії України НАН України; Український інститут книги. – К.: Вид. дім "Вініченко", 2021. – 635 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM S=0&S21STR=0015972

13. Світанок української держави [Текст] : Люди, соціум, влада, порядки, традиції / В. Горобець. — Харків : Кн. клуб "Клуб сімейн. дозвілля", 2017.—447с. <https://drive.google.com/file/d/1nkqdzcKfessErXu5FoOiu13uMzSwFDNT/view>

14. Бачинська О., Чухліб Т. Козацька Україна після зруйнування Запорозької Січі (1775-1905). – К.: Арії, 2021. – 352 с.

15. Вегеш М. М., Віднянський С. В. Августин Волошин. Вид. 5-е, доopr., змін. / НАН України. Інститут історії України. – Ужгород; Київ: РІК-У, Інститут історії України, 2022. – 512 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM S=0&S21STR=0016778

16. [Верменич Я. В., Андрощук О. В. Зміни адміністративно-територіального устрою України ХХ–ХХІ ст. / Відп. ред. Г. В. Боряк. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2014. – 182 с.](#)

17. Випробовуючи долю, гартуючи волю. Україна й українці в ХХ – на початку ХХІ ст. У 3-х кн. – Кн. 3: ТРИДЦЯТЬ РОКІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ: ВИКЛИКИ, ВИПРОБУВАННЯ, ВІДПОВІДІ / Авт. кол.: В. Головка, Л. Якубова. НАН України. Інститут історії України. – К.: ТОВ "Видавництво "Кліо"", 2021

18. Вирський Д. Початок сучасності: друга хвиля глобалізації, кінець Старого Порядку та Україна (ХV – середина ХІХ ст.). Вид. 2-е, доп. / НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2022. – 217 с.
http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM S=0&S21STR=0016347

19. Вирський Д. Річ Посполита про козаків (1560-і – початок 1650-х рр.) / НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2021. – 288 с.
http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM S=0&S21STR=0015733

20. ВІДГУК УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИКІВ на статтю В.Путіна "Про історичну єдність росіян та українців" / Інститут історії України НАН України; Громадський просвітницький проект "Лікбез. Історичний фронт". – К., 2021. – 8 с.
http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM S=0&S21STR=0015897

21. Вронська Т. Непевний контин[г]ент: депортації із Західної України 1944-1953 років, режимне повсякдення, повернення. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2022. – 448 с.

22. Головка В. В., Якубова Л. Д. Україна і виклики посттоталітарного транзиту (1990–2019) / НАН України, Ін-т історії України. – Київ: Академперіодика, 2021. – 592 с.
http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM S=0&S21STR=0016478

23. Гуржій О. Західна Європа та Гетьманщина в середині ХVІІ-ХVІІІ ст.: соціально-економічні аналогії, закономірності, специфіка / Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2021. – 128 с.

24. Гуржій О. Західна Європа та Гетьманщина в середині ХVІІ-ХVІІІ ст.: соціально-економічні аналогії, закономірності, специфіка / Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2021. – 128 с.

25. Даниленко В. М., Крупина В. О., Кульчицький С. В., Лисенко О. Є., Стяжкіна О. В., Якубова Л. Д. Україна в епіцентрі протистояння світових систем (1939–1990) / НАН України, Ін-т історії України. – Київ: Академперіодика, 2021. – 544 с., 96 с.
http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM S=0&S21STR=0016477

26. За Ідентичність і Незалежність. Війна Росії проти України: історичні передумови, геополітичні паралелі. У 2-х кн. – Кн. 1 / Відп. ред. В. Смолій; Упоряд.: Г. Боряк, О. Ясь. – Київ : ТОВ "Видавництво "Кліо"", 2022. – 800 с.
http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM S=0&S21STR=0017083

27. За Ідентичність і Незалежність. Війна Росії проти України: історичні передумови, геополітичні паралелі. У 2-х кн. – Кн. 2 / Відп. ред. В. Смолій; Упоряд.: Г. Боряк, О. Ясь. – Київ : ТОВ "Видавництво "Кліо"", 2022. – 801-1552 с.
28. Західно-Українська Народна Республіка 1918-1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки. – Т. 1: А-Ж. – Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2018. – 688 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM S=0&S21STR=0016768
29. Західно-Українська Народна Республіка 1918-1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки. – Т. 2: – Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2019. – 832 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM S=0&S21STR=0016769
30. Західно-Українська Народна Республіка 1918-1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки. – Т. 3: С-П. – Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2020. – 576 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM S=0&S21STR=0016770
31. Козаченко А. І. Державно-правове становище України на кінець XVII - початок XVIII ст. / А. І. Козаченко // Державне будівництво та місцеве самоврядування. Вип. 11. - Х. : Право, 2006. - С. 128-139. <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/2536>
32. Кульчицький С. Росія і Україна в перший рік після повалення самодержавства: деконструкція більшовицького міфу про революцію / Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2021. – 244 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM S=0&S21STR=0015599
33. Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри: збірка наукових праць. – Вип. 8 / Відп. ред. М. І. Михайлуца. Міністерство освіти і науки України; Одеський національний морський університет; Інститут історії України НАН України та ін. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. – 480 с.
34. Пиріг Р. Перша російсько-українська війна 1917-1918 років: ретроспективний контекст і сучасні аналогії. – К., 2022. – 9 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM S=0&S21STR=0017055
35. Революція Гідності: на шляху до історії: Збірник наукових праць / Відп. ред.: І. Пошивайло, Л. Онишко. Національний меморіальний комплекс Героїв Небесної Сотні – Музей Революції Гідності; Український інститут національної пам'яті; Інститут історії України Національної академії наук України; Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Український католицький університет. – К.: Національний музей Революції Гідності, 2020. – 384 с.
36. Ричка В. М. Війна пам'ятей. Змагання за спадщину Київської Русі. – Київ: Парлам. вид-во, 2021. – 416 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM S=0&S21STR=0016759
37. Сегеда С. Київська Русь і Давньопольська держава: історичні паралелі / С. Сегеда // Народна творчість та етнографія. — 2009. — № 2. — С. 55-62.

38. Савченко, В. Дванадцять війн за Україну / В. Савченко ; [пер. з рос. А. Сопронюка]. — Київ : Нора-Друк, 2016. — 480 с.
39. Скуратович І. М. (2018). Адміністративно-територіальний поділ і державне управління у феодально-роздробленій Русі. Форум Права, 2, 124–132. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1291628>
40. Стяжкіна О. Людина в радянській провінції: освоєння (від)мови. – Донецьк: ДонНУ, 2013. – 296 с. <http://resource.history.org.ua/item/0013071>
41. Україна як цивілізаційний суб'єкт історії та сучасності: національна доповідь / Ред. кол.: С. І. Пирожков, В. А. Смолій, Г. В. Боряк, Я. В. Верменич, С. С. Дембіцький, О. М. Майборода, С. В. Стоєцький, Н. В. Хамітов, Л. Д. Якубова, О. В. Ясь. НАН України. Інститут історії України. – К: Ніка-Центр, 2020. – 356 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM S=0&S21STR=001574
- Українське століття (1921-2021): витоки, уроки, перспективи державотворення. Нариси / Відп. ред. В. Смолій; Наук. конс. Г. Боряк; Авт. кол.: Т. Водотика, В. Головка, Ст. Кульчицький, Л. Якубова. – К.: ТОВ "Видавництво "Кліо"", 2021. – 560 с.
42. Чухліб Т. Гетьмани України: військо, політика, держава. – К. : Арії, 2021. – 352 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM S=0&S21STR=0016109
43. <https://www.litopys.org.ua>
44. <https://www.history.org.ua>
45. <https://www.nbu.gov.ua>
46. <https://www.iananu.kiev.ua>
47. https://www.istpravda.com.ua/tags/tag_історія+України/
48. <https://www.likbez.org.ua>
49. <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/rosiysko-ukrayinska-viyna-istorychnyy-kontekst>